

Det statliga stödet till psykiatrin

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet Riksrevisionens styrelses redogörelse angående det statliga stödet till psykiatrin (2009/10:RRS6). Inga motioner har väckts med anledning av redogörelsen.

Riksrevisionens granskning, som omfattar tiden 2001–2007, behandlar tre områden där förändringar framstår som angelägna: inriktningen av det statliga stödet till psykiatrin, psykiatrin i läkarutbildningen samt läkarutbildningens organisation och dimensionering. Förändringar på dessa områden kan enligt styrelsen vara av avgörande betydelse för att det ska vara möjligt att höja effektiviteten i det statliga stödet till psykiatrin.

Utskottet utgår från att regeringen beaktar slutsatserna av Riksrevisionens granskning och föreslår att riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Det statliga stödet till psykiatri	5
Redogörelsen	5
Aktuellt	7
Utskottets ställningstagande	8
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	9
Redogörelsen	9

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Redogörelse 2009/10:RRS6

Riksdagen lägger redogörelse 2009/10:RRS6 till handlingarna.

Stockholm den 19 januari 2010

På socialutskottets vägnar

Kenneth Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kenneth Johansson (c), Ylva Johansson (s), Magdalena Andersson (m), Christer Engelhardt (s), Marianne Kierkemann (m), Lars U Granberg (s), Barbro Westerholm (fp), Marina Pettersson (s), Jan R Andersson (m), Lennart Axelsson (s), Anders Andersson (kd), Margareta B Kjellin (m), Elina Linna (v), Thomas Nihlén (mp), Finn Bengtsson (m), Ann Arleklo (s) och Gunnel Wallin (c).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utskottet behandlar i detta betänkande Riksrevisionens styrelses redogörelse angående det statliga stödet till psykiatri (2009/10:RRS6).

Riksrevisionen har granskat effektiviteten i det statliga stödet till psykiatri. Resultatet av granskningen har i juni 2009 redovisats i rapporten Psykiatri och effektiviteten i det statliga stödet (RiR 2009:10).

Den 12 november 2009 informerade riksrevisor Claes Norgren och medarbetare utskottet om innehållet i granskningsrapporten.

Redogörelsens huvudsakliga innehåll

Riksrevisionen visar i sin granskning av psykiatri och det statliga stödet (RiR 2009:10) att de tillfälliga ekonomiska stöd som getts till landstingen för att förbättra den psykiatriska vården 2001–2007 har varit små jämfört med landstingens egna insatser. Stöden har dock framställts som stora, vilket riskerat att begränsa landstingens egna satsningar på området. Stöden har inte heller påverkat resursfördelningen i landstingen och resultaten av stöden har varit svåra att spåra. Granskningen visar också att psykiatri har ett mycket begränsat utrymme i läkarutbildningen och att ansvaret för utbildningen behöver tydliggöras. Riksrevisionen påpekar att det med det nuvarande systemet är svårt för både staten och landstingen att påverka tillgången på psykiatrer.

Styrelsen konstaterar att vissa förändringar har gjorts vad gäller det statliga stödet till psykiatri efter den period som Riksrevisionen har granskat. Samtidigt belyser Riksrevisionens granskning en rad förhållanden inom psykiatri som enligt styrelsen försvårar, eller riskerar att försvåra, möjligheterna för landsting och kommuner att erbjuda en god psykiatrisk vård.

Granskningen behandlar tre områden där förändringar framstår som angelägna: inriktningen av det statliga stödet till psykiatri, psykiatri i läkarutbildningen samt läkarutbildningens organisation och dimensionering. Behovet av förändringar inom dessa områden klargörs enligt styrelsen på ett tydligt sätt i granskningen, och styrelsen anser därför att resultatet av granskningen bör komma till riksdagens kännedom genom en redogörelse.

Utskottets överväganden

Det statliga stödet till psykiatrin

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

Redogörelsen

I det följande redogörs för Riksrevisionens styrelses överväganden kring de tre områden där förändringar framstår som angelägna, dvs. inriktningen av det statliga stödet till psykiatrin, psykiatrin i läkarutbildningen samt läkarutbildningens organisation och dimensionering.

Inriktningen av det statliga stödet till psykiatrin

I granskningen tydliggör Riksrevisionen att det är svårt att spåra och visa effekter av de fyra ekonomiska bidrag som staten har fördelat till landsingen i syfte att stärka psykiatrin under 2001–2007. I rapporten väcks frågan om det över huvud taget är motiverat att staten stöder psykiatrin med tillfälliga resursförstärkningar. Av granskningen framgår att de uppföljningar som gjorts av bidragen tyder på att de undersökta stödformerna inte haft någon större inverkan på den psykiatriska vården. Resurstillskotten kan dessutom endast sägas ha haft en marginell betydelse för psykiatrins resurser.

Styrelsen noterar att regeringen i budgetpropositionen för 2010 föreslår riktade statsbidrag inom psykiatrin. Regeringen redovisar också att de särskilda beslut som fattas inom ramen för den psykiatrisatsning som inleddes 2009 i högre utsträckning än tidigare innehåller krav på redovisning av vad medlen använts till, utvärdering av effekter och liknande (skr. 2008/09:185, bet. 2009/10:SoU2, rskr. 2009/10:11).

Styrelsen anser att särskilda bidrag inom psykiatrin bör följas upp med stor noggrannhet för att användningen ska bli så effektiv som möjligt så att bidragen får inverkan på vården. Riskerna med särskilda bidrag, såsom bristande långsiktighet och att landstingen minskar den egna budgeten till ändamålet, måste beaktas speciellt.

Psykiatrin i läkarutbildningen

Psykiatrins ställning inom läkarutbildningen övervägs också i granskningen. Psykiatrikurserna i läkarnas grundutbildning är vanligen begränsade till 4 veckor (av en total utbildningstid på 5½ år) medan

allmäntjänstgöringen har krav på minst 3 månaders psykiatri (av totalt 18–21 månader). Utbildningstiden framstår enligt Riksrevisionen som mycket knappt tilltagen mot bakgrund av sjukdomsmönstret i befolkningen.

Sedan Riksrevisionens granskning publicerades har Socialstyrelsen på regeringens uppdrag beskrivit psykiatrikurser på läkar- och sjuksköterskeutbildningarnas grundutbildningar (Utbildning i psykiatri – en explorativ studie av läkar- och sjuksköterskeutbildningarna). Vårdens och patienternas behov av läkares och sjuksköterskors psykiatrikunskaper har varit utgångspunkten. Socialstyrelsen drar slutsatsen att det är oacceptabelt att utbildningen inte motsvarar vårdens behov, och styrelsen anser att lärosätena bör vidta åtgärder så att psykiatriutbildningen på läkar- och sjuksköterskeutbildningarna ökar och ges i en omfattning som motsvarar de behov som finns i vården ur ett befolkningsperspektiv. En annan slutsats som Socialstyrelsen drar är att regeringen tydligt bör styra läkar- och sjuksköterskeutbildningarna så att de motsvarar vårdens behov.

Styrelsen är medveten om att det är många ämnen som måste ingå i läkarutbildningen och att dessa behöver vägas mot varandra. Styrelsen anser trots detta – mot bakgrund av Riksrevisionens och Socialstyrelsens rapporter om bristen på specialiserade läkare i psykiatri – att regeringen bör överväga att vidta åtgärder för att öka tillgången på psykiater. Sådana överväganden kan göras i samband med den översyn av läkarutbildningen som styrelsen förordar nedan.

Läkarutbildningens organisation och dimensionering

I granskningen belyses läkarutbildningens organisation och dimensionering. Av genomgången framgår att utbildningen har en komplicerad struktur och finansiering. Komplicerande faktorer som speciellt lyfts fram är att ansvaret för läkarutbildningen är delat på flera aktörer och att det också finns en uppdelning av ansvaret mellan olika departement inom Regeringskansliet. Vidare konstateras i granskningen att läkarutbildningens långsiktiga dimensionering har brister och att det sedan lång tid tillbaka har utbildats alltför få läkare i Sverige. Andelen utlandsutbildade läkare har ökat starkt under senare år, och den utbyggnad av läkarutbildningen som beslutats är enligt Riksrevisionen inte tillräcklig. Slutsatsen i rapporten är att med nuvarande system har varken staten eller landstingen möjligheter att säkra tillgången på psykiater. Styrelsen noterar att regeringen i budgetpropositionen för 2010 föreslår en utbyggnad av läkarutbildningen med ytterligare 30 nybörjarplatser.

Styrelsen konstaterar att någon samlad översyn av läkarutbildningens organisation och finansiering inte har gjorts under senare år. En sådan översyn framstår enligt styrelsen som angelägen mot bakgrund av granskningens resultat.

Aktuellt

Den 23 november 2009 arrangerade Riksrevisionen seminariet ”Psykiatri i läkarutbildningen och vårdens behov” under ledning av riksrevisor Claes Norgren. Riksrevisionen har överlämnat dokumentation från seminariet till bl.a. socialutskottet (dnr 39-2009-1198). Vid seminariet deltog ett trettiotal företrädare för bl.a. socialutskottet, utbildningsutskottet, Regeringskansliet, myndigheter, Sveriges Kommuner och Landsting och läkarkåren.

Syftet med seminariet var att få ytterligare belysning av frågor som rör utbildningen av psykiater och psykiatrins ställning i läkarutbildningen, liksom resursfördelningen inom vården. Seminariet inriktades på fyra huvudfrågor:

- Hur kan staten effektivt styra omfattningen av psykiatri i den grundläggande läkarutbildningen?
- Kan läkarutbildningens organisation och struktur ändras för att främja den psykiatriska vårdens behov?
- Ska staten kunna påverka dimensioneringen av antalet psykiater och i så fall hur?
- Går det att hitta bättre former för prioriteringar av vårdens resurser mellan olika vårdområden?

Vid seminariediskussionen om huruvida staten ska kunna påverka dimensioneringen av antalet psykiater och i så fall hur, framhölls att det inte går att från statens sida säga hur många psykiater som behövs, men psykiatrers status måste höjas och arbetsmiljön måste förbättras (s. 11–12 i dokumentationsrapporten). Enligt en undersökning av psykiatrers arbetssituation som gjorts av Läkarförbundet i samarbete med SKL är det exempelvis 28 % som inte arbetar heltid och en av fyra som inte trivs med sin arbetssituation. Staten skulle kunna hjälpa till, tillsammans med SKL, genom att skapa fler specialiseringstjänster i psykiatri. Vidare framhölls bl.a. att lönen är ett viktigt och effektivt styrmedel. Detta gäller både för akademien och sjukvården, och särskilt i glesbygden där det är svårt att rekrytera läkare. Ett annat sätt att attrahera fler till psykiatri kan vara en större flora av organisationsformer, landstingsdrivna så väl som privata alternativ. Psykiatri kan med fördel bedrivas utanför sjukhuset.

Vid diskussionen av den sistnämnda frågan framhölls att öppna horisontella prioriteringar går att genomföra, men de kräver politiskt mod och en öppen dialog (s. 12–13). För att horisontell prioritering ska fungera väl bör man förankra prioriteringen i verksamheten och föra en dialog med tydliga mål mellan verksamhet och politiker. Staten kan bidra med stöd till utbildning forskning samt metodstöd. Vidare framhölls vikten av långsiktighet i styrningen av hälso- och sjukvården.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har med stort intresse tagit del av Riksrevisionens granskning av det statliga stödet till psykiatrin tiden 2001–2007, liksom styrelsens slutsatser och förslag till åtgärder. Det seminarium som Riksrevisionen arrangerade i november 2009 har bidragit ytterligare i frågor som rör bl.a. resursfördelningen inom vården, utbildningen av psykiatrer och psykiatrins ställning i läkarutbildningen.

Utskottet noterar i detta sammanhang att regeringen under 2009 inlett en omfattande psykiatrisatsning som presenterats i skrivelsen En politik för personer med psykisk sjukdom eller psykisk funktionsnedsättning (skr. 2008/09:185, bet. 2009/10:SoU2, rskr. 2009/10:11). I skrivelsen presenterade regeringen bl.a. ett antal uppföljningsmått för att kunna följa och analysera hur vården och stödet till personer med psykisk sjukdom eller psykisk funktionsnedsättning utvecklas över tid. De särskilda beslut som regeringen fattat inom ramen för psykiatrisatsningen innehåller i högre utsträckning än tidigare krav på redovisning av vad medlen använts till, utvärdering av effekter och liknande.

Vidare har Socialstyrelsen under 2009 fått extra medel för uppföljning och utvärdering inom psykiatriområdet. Socialstyrelsen har även fått i uppdrag att skynda på och förstärka sitt arbete med att utveckla grunddata, statistik, kvalitetsindikatorer m.m. för hälso- och sjukvård och socialtjänst inom psykiatriområdet.

Utskottet utgår från att regeringen beaktar slutsatserna av Riksrevisionens granskning i det fortsatta arbetet med att stärka psykiatrin, och föreslår att riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Redogörelsen

Redogörelse 2009/10:RRS6 Riksrevisionens styrelses redogörelse angående det statliga stödet till psykiatrin.